

MEMÒRIA.CAT

PEDRO PÉREZ VENGUT

EL COMANDANT DE L'EXÈRCIT DE LA
REPÚBLICA TORNA A MANRESA

“M’HA FALTAT TOTA UNA VIDA PER ESTAR NOVAMENT AMB EL MEU PARE”

ROSARIO PÉREZ MORERA (4 DE SETEMBRE DE 1935, MANRESA)

Per: Joaquim Aloy, Jordi Pons i Aleix Solernou

La Rosario Pérez Morera va travessar la frontera quan només tenia deu anys. Deixava França per tornar a Catalunya. Era un dia d’hivern i duia una bossa petita on portava una mica de roba i un nino de porcellana. El seu pare la va acompanyar fins a la frontera on es van acomiadar abans que els agents la conduïssin fins a l’altra banda, on l’esperava el seu avi. Es van dir adeu pensant que el retrobament seria aviat. Però va ser l’última vegada que va veure el seu pare, encara que en aquell moment no ho sabia.

Hi ha històries que el pas del temps les va difuminant, lentament, fins que acaben desapareixent. Això és el que va estar a punt de passar amb el pare de la Rosario, el Pedro Pérez Vengut, un comandant de l’exèrcit de la República que va haver d’abandonar un país derrotat, passar dies i dies en el camp de concentració de Sètfont (Occitània), sortir-ne gràcies a l’ajuda de la seva dona -la manresana Llúcia Morera Agut-, i restar amagat als voltants d’un poble francès per por de les tropes alemanyes.

Ara, una cadena de casualitats han pogut rescatar de l’oblit la seva història. “Tots sabíem que teníem un avi que estava enterrat en algun lloc de França. Però no en sabíem res més”, diu la Dolors Giménez Pérez, filla de la Rosario. Aquesta història s’inicia amb moltes preguntes que els anys havien recobert de pols: Qui era Pedro Pérez Vengut? Quan havia mort? A on estava enterrat?

Tot va començar per una qüestió d’atzar quan l’Associació Memòria i Història de Manresa va contactar amb la Dolors, forense de professió, perquè els assessorés amb un projecte que estaven investigant. Fruit d’aquest contacte, va sortir a la conversa que tenia un avi que havia format part de l’exèrcit republicà, que s’havia hagut d’exiliar i havia mort a França. L’Associació va prendre nota del seu nom i va trobar diversa documentació sobre Pedro Pérez Vengut i va saber que havia mort a Pamiers, Occitània, l’any 1954. A partir d’aquest rastre, la Dolors va engegar la cerca de la seva tomba.

La Dolors se'n va anar a Pamiers decidida a saber què havia passat amb el seu avi. Va estar més de dues hores caminant entre les tombes que jeuen a terra del cementiri d'aquesta localitat francesa buscant la làpida. Tenia a les mans una fotografia antiga de la tomba. Es fixava en l'entorn, en els arbres del cementiri, però no hi havia manera de localitzar-la. Va desistir i va anar al registre civil a demanar informació. La concessió de la tomba estava caducada. En aquests casos, les restes es dipositen a la fossa comuna, però va estar de sort: l'ajuntament havia anat tard i havia deixat la tomba tal com estava.

“Ens van donar un plànol i vam tornar al cementiri. Havíem passat deu vegades per davant de la tomba i no l'havíem vist”, comenta la Dolors. I de cop i volta van trobar el lloc on descansava Pedro Pérez Vengut. La làpida estava coberta d'arbustos i heures i el seu nom pràcticament no es podia ni llegir.

Immediatament, la Dolors va agafar el telèfon i va trucar a la seva mare, la Rosario, per explicar-li que havia trobat l'avi. La Rosario se li talla la veu i se li humitegen els ulls quan recorda aquest moment: “Quan em va telefonar la meva filla i em va dir que havia trobat la làpida, vaig plorar tot el dia. Tot el dia. Vaig explotar... No creia que fos possible trobar el pare”, confessa. I afegeix: “Per fi, el podré tornar a veure”.

Pérez Vengut torna a Manresa

Les restes de Pedro Pérez Vengut es van exhumar i es van incinerar a inicis de gener. Setmanes més tard, la Dolors va tornar al cementiri de Pamiers a recollir-ne les cendres. Ara estan a Manresa, al pis on viu la Rosario. “Aquesta història m'ha vingut com si fos una pel·lícula. Això estava mort fins que us vaig conèixer”, diu agraïda. “Sembla un miracle que hàgim pogut trobar les seves restes i que s'hagin pogut traslladar a Manresa. Ja que no va poder tornar mai a casa, ara ha tornat d'allà on va sortir. És el tancament d'un cercle”.

La Rosario guarda les cendres del seu pare a la seva habitació, en una urna que descansa sobre la tauleta de nit, juntament amb altres objectes que el recorden, com un sabre rovellat que evidencia el pas de Pérez Vengut a l'exèrcit, i un fragment petit de la làpida. “Em sembla que aquí, a l'habitació, està més tranquil i recollidet que no pas al menjador”.

Cada dia, la Rosario s'asseu en una cadira vermella que té a l'habitació i parla amb el seu pare. “No ens molesta ningú i li faig companyia una estona. Li parlo en castellà, perquè ell era de Huelva... Li explico que m'ha fet falta tota una vida per tornar a estar amb ell. I el dia que em fiquin a mi allà baix, hi serem tots tres: la meva mare, el meu pare i jo. Estarà al meu costat. Per fi, estarà al costat de la seva filla”, diu emocionada.

El seu pare va néixer a Palos de la Frontera, Huelva, el 18 d'agost de 1906.

Quan va arribar a Manresa?

El 1926, quan tenia vint anys. Era militar i va estar destinat a la caserna del Carme. Suposo que devia ser la seva primera feina que va tenir com a tinent. A Manresa va conèixer la meua mare, que en aquell moment, tenia catorze anys.

Quan es van casar els seus pares?

El 20 de febrer de 1935, quan la meua mare tenia ja vint anys. Es van casar a Madrid i el seu padrí de bodes va ser Agustín Muñoz Grandes*. Abans de la guerra, quan el meu pare estudiava a Toledo, també havia sigut amic de José Antonio Primo de Rivera. Un cop va acabar la guerra, no van ser amics de ningú.

**Militar i polític espanyol, que durant el franquisme seria ministre, capità general de la primera regió militar i vicepresident del Govern de Francisco Franco.*

Pedro Pérez Vengut, quan era tinent d'Infanteria, en una imatge dedicada a la seva esposa. / Col·lecció familiar.

Vostè va néixer el 4 de setembre de 1935, pocs mesos abans del cop d'estat militar contra la República i de l'esclat de la Guerra Civil.

Sí. En aquell moment, el meu pare estava destinat a Barcelona i amb la meua mare vivien en un pis del carrer Balmes on, fins i tot, tenien servei. Es veu que abans de la guerra havia sigut la millor època en la qual havien viscut.

Quins són els primers records que conserva? A on es troba vostè?

Els primers records que tinc són de França. Amb la pèrdua de la guerra, el meu pare, que aleshores era comandant de l'exèrcit de la República, es va exiliar a França i va anar a parar a un camp de concentració amb els seus

Pérez Vengut, juntament amb la seva esposa, la manresana Llúcia Morera Agut. / Col·lecció familiar.

soldats. De Manresa, a un camp de concentració. Llavors, la meva mare va anar cap allà tota sola per veure si el podia treure d'aquest camp. Però, per arribar-hi, necessitava un "passador" que la guiés pel Pirineu i no en va trobar cap i va haver de tornar a Manresa. La meva mare tenia un caràcter molt fort, era una dona molt decidida i volia treure el seu home del camp de concentració. Aquí tenia alguns diners estalviats i algunes joies, i es va emportar tot el que tenia a casa que era de valor i se'n va tornar a la frontera. En aquesta segona ocasió sí que va trobar de seguida un guia, que la va passar pel Pirineu a peu. Va poder arribar al camp de concentració amb diners i joies i no sé com se les va arreglar que va poder treure el meu pare d'allà.

Sembla impossible que el pogués treure. A on van anar una vegada el seu pare va sortir del camp?

Se'n van anar a viure en un poble que es deia Beaumont-de-Lomagne, a prop de Montauban i Tolosa. Quan jo devia tenir uns quatre anys, van voler que anés cap allà. El meu avi em va portar cap a la frontera, els meus pares em van recollir i vaig anar a viure amb ells.

Parlem d'aquests anys en què vostè va estar a França. Quan veia el pare?

El pare només el veia en algunes hores o en algunes nits. De dia no el veia mai. Venia a casa, jugava una estona amb mi i tornava a

"AMBLA PÈRDUA DE LA GUERRA, EL MEU PARE ES VA EXILIAR A FRANÇA I VA ACABAR A UN CAMP DE CONCENTRACIÓ"

"AL POBLE NO EM VAIG SENTIR GENS ESPANYOLA. EM VAIG SENTIR FRANCESA I TOTHOM EM VA ESTIMAR"

desaparèixer. Llavors passaven dies fins que no el tornava a veure.

Què feia el seu pare?

La meva mare em deia que estava amagat. Treballava en cases de pagès, però suposo que ho feia quan podia o quan no els buscaven, perquè allà n'hi havia varis d'espanyols. Durant el dia, no en veies cap. De dones, sí. La meva mare es va posar a fer jerseis a casa, ho feia amb la mitja. I tenia dues o tres noies espanyoles també que totes feien jerseis i després se'ls venien i vivien d'això. Jo anava a un col·legi de monges. El que recordo és parlar el francès com tothom, ningú em va fer cap diferència de res. Em deien Roseta. Rosario no m'ho deia ningú. Tothom m'estimava. Jo anava amb les nenes franceses a casa seva a jugar, elles venien a casa meva... Vaig tenir una infància feliç, malgrat tot. Al poble no em vaig sentir gens espanyola. Em vaig sentir francesa i tothom em va estimar.

Què recorda més d'aquells anys d'infantesa a França?

Jo amb el meu pare parlava sempre el castellà, i amb la meva mare, el català. Re-

L'historiador Joaquim Aloy conversa amb Rosario Pérez. Sobre la taula, hi ha les cendres del comandant Pedro Pérez Vengut. / Aleix Solernou Puig.

cordo que sentia els meus pares parlar amb persones que s'expressaven amb un català ben estrany que no aconseguia entendre bé. Llavors em van explicar que aquella gent eren portuguesos, però jo trobava que el portuguès era un català mal parlat.

El seu pare va continuar venint a casa quan va esclatar la Segona Guerra Mundial?

A partir d'aleshores no va venir a casa així com així, sinó que venia d'amagat. Els alemanys, que eren tots de la SS, van ocupar els dos col·legis que hi havia a Beaumont-de-Lomagne, el de les monges i el laic. Les monges van desaparèixer i es van acabar les classes. I en l'altra escola, no hi havia professors. Aquells alemanys estaven en els col·legis com si fossin en una àrea de descans.

Només senties violins i cants..., i eren tots guapíssims. Jo era una nena i ja me n'adonava.

Què recorda del pas de les tropes alemanyes per Beaumont-de-Lomagne?

Allà en el poble, que jo sàpiga, no van fer cap mal. El que sí que recordo és veure passar pel carrer de davant de casa camions plens de gent, homes i dones... Els alemanys s'enduien a gent, però no sé a on els portaven. A la meua mare i a mi no ens van fer res, al contrari, aquells alemanys van ser bona gent. A la canalla ens donaven de tot: caramels, xiclets, xocolates, mantega, formatges... La meua mare tenia els estenedors de casa plens de banderes i de roba dels alemanys, que els hi portaven perquè els hi rentés. No s'hi podia pas negar, si li demanaven aquells soldats. I el meu pare, quan venia a casa, veia roba dels alemanys estesa per casa. Jo par-

lava l'alemany com gairebé ells. Recordo la meva mare que em demanava: "Què els hi deies que reien?". A mi em preguntaven això i allò i els hi contestava i reien. Els alemanys tots tenien amiguets allà al carrer i jo anava amb el xofer del capità, que sempre ens portava a passejar amb el cotxe a mi i a dos o tres més.

Qui li va ensenyar a parlar alemany?

Vaig aprendre alemany gràcies al tracte diari amb els soldats. Quan ets petit, els idiomes s'agafen de seguida. Jo parlava l'alemany com si res.

"VEIA PASSAR PEL CARRER DE DAVANT DE CASA CAMIONS PLENS DE GENT... EREN JUEUS I ESPANYOLS"

.....

"VAIG TORNAR A CATALUNYA AMB UNA BOSSETA PETITONA ON PORTAVA ROBA I UN NINO DE PORCELLANA"

Explica que va veure camions plens de persones. Recorda si també hi havia infants?

No ho sé. Recordo que veia els camions passar i pensava: "A on va tota aquesta gent?".

Anys més tard, quan vostè va ser més gran i va recordar aquestes imatges, no va pensar que potser podrien ser jueus i que els portaven a camps de concentració?

Sí que ho eren. Eren jueus i espanyols, per-

què era el que buscaven. I els devien portar a camps de concentració.

Buscaven espanyols també?

Sí, els espanyols també se'ls enduien, com si fossin jueus.

Parla de casos concrets que vostè conegués?

No, no. Només veia passar camions plens de gent i els veïns comentaven que també n'hi havia d'espanyols.

Com eren les cares d'aquesta gent?

No ho recordo. Era una nena molt petita i no sabia què estava passant en aquells moments.

Abans que els alemanys entressin al poble, teníeu por de la seva arribada?

No, no. Nosaltres vivíem en una caseta unifamiliar. Hi havia els baixos i, a dalt, hi havia les habitacions. I potser ens n'anàvem a dormir i quedava una llum encesa. Doncs venien els alemanys amb una metralleta per advertir-nos que no podia ser que tinguéssim el llum obert a partir de les 9 del vespre.

La mare tenia por dels alemanys?

No, no en tenia. La meva mare no es movia de casa.

El seu pare, llavors, ja va estar sempre més amagat?

Sí, fins que es va acabar la Segona Guerra Mundial.

Una vegada finalitzada, van poder viure els tres junts?

Sí, però es veu que jo tenia moltes angines. Sempre estava constipada, no creixia gaire, era molt menudeta..., i la meva mare estava molt nerviosa perquè ja no aguantava més la situació. Primer, vaig venir jo cap a Manresa, quan tenia deu anys. El meu pare em va dur fins a la frontera, i el meu avi em va venir a buscar i vaig anar a viure a Manresa, a casa dels avis materns.

Què recorda d'aquest moment?

Recordo que, mentre ens dirigíem cap a la frontera amb el meu pare, xafàvem molta neu. Vam arribar en una fonda i el meu pare va posar les sabates al costat d'un foc, i després no se les podia ficar perquè, com que estaven molles, havien quedat encartonades. Recordo

que em va portar amb la policia de la frontera i estava tot nevat. Els agents van ser molt amables i em van donar un plàtan. Jo no n'havia menjat mai i el vaig trobar molt bo. Es veu que no me l'acabava perquè volia que em durés dos o tres dies. També vaig menjar taronges, que allà no n'hi havia. A França menjàvem llimones com si fossin taronges. Em sembla que això em va salvar de les angines. Vaig tornar a Catalunya amb una bosseta petitona on portava una mica de roba i un nino de porcellana bastant gros, que era el meu fillet. Amb aquell nino encara hi jugaria, però una parenta meva me'l va trencar.

Com va ser el comiat amb el seu pare?

No recordo com va ser. Suposo que em devia abraçar i em devia dir "adiós, adió" i ja està.

Rosario Pérez explica, des del menjador de casa seva, els records que conserva del seu pare. / A.S.P.

Jo pensava que no passava res, que ens retrobaríem aviat, però no ens vam veure mai més. Mai més.

Els seus pares es van quedar a França?

Sí, es van quedar allà. Després de set o vuit mesos, va venir la meua mare a Manresa. Dels nervis que portava, es desmaiava, i no paràvem d'anar d'un metge a l'altre perquè li diagnosticuessin el mal que tenia. Estava amb un estat nerviós que li va durar set o vuit anys a causa del temps que va estar a França i amb les condicions amb les quals va viure. Per sort, amb el temps va anar millorant.

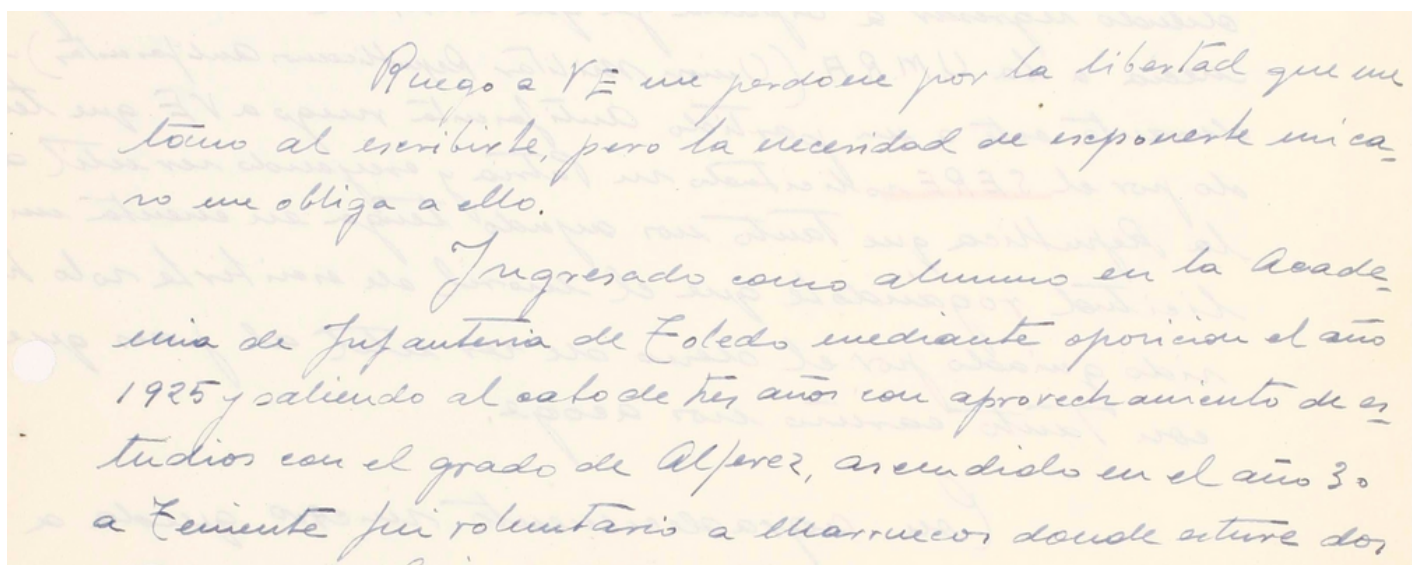
A França, durant els anys de la guerra, al seu pare no el van anar mai a buscar? Ell no estava documentat i estem parlant que va estar anys amagat. Recorda si va venir algú a casa a buscar-lo?

Jo no havia vist mai que vingués a casa ge-

nt estranya a buscar-lo. Alguna vegada l'havia vist parlar amb espanyols. Venien a casa perquè, és clar, els espanyols que hi havia al poble també es feien, es coneixien. I parlaven que se n'anaven a Mèxic. I segons la carta que vostès van trobar i em van facilitar, el meu pare volia marxar a Mèxic també.

La carta és de l'agost del 1939, quan moltes persones republicanes exiliades, a la desesperada, van intentar marxar cap a Mèxic. En aquesta carta, ell demana anar a Mèxic amb tota la família i explica la seva trajectòria de servei a la República. El seu pare, anys després, mai no li va comentar la seva intenció de marxar a Mèxic amb la família?

No, no. No en tenia ni idea. Ho he sabut ara. D'altra banda, ell no volia tornar a Espanya si no ho feia amb el càrrec que tenia durant la Guerra Civil perquè deia que, per fer d'escri-

Carta escrita el 4 d'agost de 1939 per Pedro Pérez Vengut des del camp de concentració de Sètfont i adreçada al cònsol general de Mèxic a París en què li demana poder exiliar-se a Mèxic. / Col·lecció familiar.

vent a Espanya, ja ho feia aquí a França, que no el coneixia ningú. A França va treballar del que va trobar. La meva mare feia tot el que podia perquè el pare vingués. Ella tenia amistats a Manresa que buscaven firmes per avalar-lo perquè pogués tornar, com per exemple el farmacèutic Josep Maria Mestre Miret, el doctor Tuca i el meu tiet, que es deia Miquel Grifell, que era contractista d'obres i era el que havia fet el Miami. El meu tiet estava casat amb una germana de la meva mare, i em va fer de pare i em va ajudar molt. Potser tots ells anaven equivocats i, si el meu pare hagués tornat a Catalunya, l'haurien agafat i l'haurien matat.

Efectivament, ell no podia tornar a Espanya ni a l'any 1939, ni al 1940 ni al 1945. No hauria pogut tornar perquè l'haurien detingut de seguida i, segurament, l'haurien afusellat. A un comandant de l'exèrcit republicà -com era el seu cas- li haurien fet un judici sumaríssim i l'haurien afusellat com a tants d'altres que no tenien pas càrrecs tan importants.

La família del meu pare estaven molt ben col·locats dins del règim i feien costat al Franco i li deien al meu pare que no vingués a Espanya perquè el matarien. El cas és que el meu pare no entenia per què la meva mare l'insistia a tornar a Espanya. Ell escrivia a la meva mare unes cartes i li deia: "¿Como es que tu me dices que venga y mi familia me dice que no?".

"SI EL MEU PARE HAGUÉS TORNAT A CATALUNYA, POTSER L'HAURIEN AGAFAT I L'HAURIEN MATAT"

"ELS ESPANYOLS QUE VAN MARXAR A MÈXIC TENIEN L'ESPERANÇA QUE FRANCO MORIRIA AVIAT"

Perquè la seva mare no es devia imaginar les conseqüències del retorn ni devia tenir la informació que tenien els familiars del seu pare.

És clar, perquè els altres eren 'jefazos' del règim i tots estaven de costat del Franco i sabien les conseqüències que tindria el seu retorn. Jo recordo que el meu pare deia que Franco era diabètic i que es moriria aviat perquè estava molt malalt. Doncs es va morir el meu pare abans que el Franco. Molts dels espanyols que estaven a Beaumont-de-Lomagne van marxar a Mèxic. Tenien l'esperança que la dictadura estava a punt d'acabar-se perquè el Franco moriria aviat.

De fet, els dos germans del seu pare, durant la Guerra Civil, van estar al front i van defensar el bàndol franquista.

Exacte. Es veu que durant la guerra, el meu pare es va trobar amb un germà en el transcurs de la batalla de l'Ebre. Segons em van explicar, es van reconèixer i parlaven a través d'un megàfon. Els dos germans del meu pare van morir a la guerra.

D'esquerra a dreta: Joaquim Aloy i Jordi Pons, de l'Associació Memòria i Història de Manresa, conversen amb Rosario Pérez i Dolores Giménez. / A.S.P.

El germà gran, José Pérez Vengut, era un falangista acèrrim i va ser capità d'una legió a Mallorca. Els franquistes a Alacant li van posar el seu nom en un carrer.

Em van dir que el José havia fet una gesta important durant la guerra, però no en sé res més. El que sí que recordo és haver vist una fotografia del meu cosí amb el seu vestit de falangista i amb el Franco al costat. I a casa seva, tenien una habitació que era un santuari del José Antonio i del Franco amb llums que cremaven dia i nit. Quan ho vaig veure vaig pensar: "Ui si la meua mare veu això! Verge Santa, li vindrà algo i es morirà". La meua mare, amb noranta-quatre anys, encara m'anava dient que ella era republicana fins a la medul·la. Fins i tot, quan la doctora l'anava a veure a casa seva li deia: "Mira que bé que està vostè aquí; sembla una reina!". La meua mare tenia una esquena molt dreta i deia: "No

m'ho digui això, no m'ho digui. Digui'm com una presidenta o com una senyora, però com una reina, no!". Imagini's!

Finalment, el seu pare no va poder tornar i va morir el 19 d'abril de 1954 a Pamiers, Occitània.

Un mes abans de morir, la meua mare va rebre una carta del meu pare en què l'informava que feia una setmana que havia sortit de l'hospital completament curat d'una afectació a la gola que li impedia menjar bé. L'avisava que estava vivint a casa d'un amic, que només tenia forces per anar al metge i que tardaria dos mesos a recuperar-se. Li demanava també que li enviés el meu certificat de naixement, i el certificat de casament perquè l'assegurança li pogués pagar una mica més. I no van saber notícies seves fins que va arribar el certificat de defun-

ció a casa. Va morir als quaranta-vuit anys de càncer de laringe.

La seva mare havia pogut tornar-lo a veure?

No, des del seu retorn a Catalunya ja no s'havien vist més. Només s'escrivien. La mare hi va tornar quan va rebre la carta de la seva defunció. Va anar allà a on vivia i va agafar quatre coses seves, com una ràdio maquíssima, uns esclopets de marbre que havia fet ell a mà, uns collarets de marfil...

Quan vostè vivia a Manresa va poder mantenir algun contacte amb el seu pare?

Ho fèiem a través de les cartes que s'escrivien amb la meva mare. El meu pare, de tant en tant, m'enviava coses. Quan tenia dotze o tretze anys, em va fer arribar un vestit de bany que no me'l vaig poder posar gaire perquè era francès. Aquí sempre s'ha anat molt endarrerit i recordo que anava a la piscina, i és clar, tots els nois em miraven... Només me'l vaig posar dos dies i prou. El meu pare sempre em feia jugar, per això el recordo tant. Amb la meva mare no havia jugat mai, però amb el meu pare, sempre.

Li havia parlat de vivències del camp de concentració?

No, no en sé res. Quan vivíem a França, els espanyols s'ajudaven molt entre ells. Es veu que amb ell també el cuidaven; no es va morir tot sol. Sempre estava amb espanyols, i de vegades, també amb portuguesos.

Com era el seu pare?

El meu pare tenia un molt bon caràcter. Era una persona molt culte que sabia francès i estudiava àrab. Li agradava molt la música, era una persona molt republicana, molt simpàtica i es feia estimar per la gent. Recordo que tenia els dits ben grocs de tant fumar.

Una vegada la seva mare es va establir a Manresa, de què va treballar?

La meva mare, de soltera, era planxadora. Treballava en una tintoreria i es va guanyar la vida treballant. En aquell temps, la gent es feia planxar les camises i les cortines, i treballava d'això a casa.

La seva mare va poder cobrar la pensió del seu pare per haver sigut militar?

El meu pare, en els darrers anys de la seva vida, havia treballat en una fàbrica i estava as-

“EL MEU PARE ERA UNA PERSONA MOLT REPUBLICANA, MOLT SIMPÀTICA I ES FEIA ESTIMAR PER LA GENT”

“QUAN VIVÍEM A FRANÇA, ELS ESPANYOLS S'AJUDAVEN ENTRE ELLS. AL MEU PARE EL VAN CUIDAR MOLT”

segurat. La meva mare va cobrar abans d'aquesta empresa que de la pensió de militar d'Espanya, perquè, a Espanya, no hi havia manera que li donessin res. Mai li van reconèi-

xer el grau que havia pujat el meu pare, que era el de comandant. Aquí a Manresa hi va haver un advocat, que es deia Mariano Fontrodona, que no es va portar bé amb la meva mare. Ella li havia dit que li tramités els papers per poder cobrar de vídua, i es veu que hi havia un termini per presentar la documentació i se li va passar per alt, o no va tenir interès, o li va fer expressament, i ella no va cobrar mai fins que va arribar el Felipe González. Llavors, ella va anar a Barcelona, a Capitanía, i li van arreglar els papers. Però li van donar la paga com a tinent, no com a comandant. Però, en aquell moment, ja tenia la pensió de França i ella sola ja podia viure.

Vostè va poder anar a escola a Manresa?

Vaig anar sis mesos al col·legi del Infants, amb les monges, però em van fer una injustí-

cia i no hi vaig voler tornar més. El cas és que vaig arribar a Espanya el mes de gener i de seguida em van portar a l'escola. Quan va ser el juny, em van posar excel·lent en totes les matèries, però com que havia començat el curs al gener, em van reduir la nota a la meitat. Per tant, en comptes de col·locar-me un 10, em van posar un 5. Jo tenia deu anys i em va saber molt greu i vaig plorar molt. Em mereixia més nota i no vaig voler tornar a aquest col·legi.

A quina escola va anar després?

Posteriorment, em van dur a l'Acadèmia Calmet, que era allà a la Buresa, a Sant Domènec. Allà vaig fer comptabilitat. Però, per fer carrera, és clar, qui la pagava? Els meus avis no eren pas milionaris, i la meva mare planxava. Quan tenia catorze anys, con-

Rosario Pérez sosté amb les mans un retrat del seu pare, Pedro Pérez Vengut. / A.S.P.

tinuava anant amb una professora que hi havia al Born, la madame Chantal, una senyora francesa que es guanyava la vida donant classes de francès. La meua mare m'hi va fer anar perquè no perdés el francès. En aquell moment, la meua mare tenia uns amics que tenien una farmàcia molt important aquí a Manresa i necessitaven una caixera perquè es veu que no els sortien els comptes i m'ho van dir a mi. Ell es deia Josep Maria Mestre Miret, i la farmàcia estava situada a la carretera de Vic. Així que, amb catorze anys, vaig anar a treballar de caixera. I em vaig casar i m'hi vaig estar fins que vaig tenir les dues filles, quan devia tenir trenta i pocs anys.

Què va fer després?

Tenia un marit que no volia que treballés. Em volia a casa, i jo a casa tot el dia no ho volia. El meu sou era meu. Ara es veu molt bé això, però abans no. Em vaig casar amb vint-i-cinc anys i ja el vaig avisar que la feina de la farmàcia no la volia deixar. En aquell temps, el meu marit era practicant i posava injeccions. Anava molt a casa del 'jefe' de la tabacalera de Manresa, el senyor Manuel Pérez Rojas, que li deia: "Lo que va haber ahora no será una democracia, será una memocracia". Total que, com que el meu marit no volia que treballés fora de casa i jo volia treballar tant sí com no, li va demanar al senyor Pérez Rojas que li expliqués els passos que s'havien de seguir per posar un estanc. Li va dir quins papers havia d'omplir i va sol·licitar l'estanc, que ens el van donar al cap de dos anys.

I va passar de vendre medicines a vendre tabac.

Sí, hi vaig tenir el marit content perquè treballava, però ho feia a casa. I jo amb uns plors..., perquè de vendre medicines, que hi havia una clientela molt maca, a vendre tabac... Quin canvi! Vaig tenir quatre fills, vaig voler treballar sempre, i vaig tenir un marit que es va posar a estudiar Medicina quan tenia trenta-sis anys. Va ser el primer anestesista que hi va haver a l'Hospital de Sant Joan de Déu de Manresa. I als últims anys, va ser el cap de quinze persones.

Han hagut de passar molts anys, però ara ja s'ha pogut retrobar amb el seu pare.

Gràcies a vostès això! Els estic tan agraïda! Com els ho puc pagar? Ha sigut com una pel·lícula. He tingut una vida molt dura, però ara estic contenta de tenir el meu pare al meu costat. No havia tingut mai el valor per indagar i mirar què se n'havia fet del cos del meu pare. No he tingut germans i només soc jo sola. I no vaig tenir temps... Ara el meu pare ha pogut tornar a Manresa, d'allà a on va sortir, i ens hem pogut retrobar. Li parlo i em dona tranquil·litat. És immensa la il·lusió de tenir-lo a casa i de saber que un dia podrem descansar junts el pare, la mare i jo.